

Radvanec

Eliška Cutychová

Česká republika je ráj zahrádkářů. Sekání trávy, hrabání listí, sbírání jablek... to jsou aktivity, kterým se jednou za čas věnuje každý z nás. Ovšem i při takovéto poklidné činnosti, jako je právě zušlechťování našich zahrad, se může objevit jazyková neshoda.

„Dojdi pro kolečko a odvez tu hlínu.“ Pro mě naprosto srozumitelná věta, ale k mému překvapení můj spoluzahrádkář, kterému jsem tento pokyn dala, se na mě jen nechápavě díval. Po chvíli dohadování, pro co má vlastně dojít, se ukázalo, že *kolečko* není ve všech koutech České republiky kolečkem.

Výraz *kolečko* se vyskytuje na většině území Čech s výjimkou okrajových lokalit. Navíc se jako pojmenování shodující se se spisovným jazykem šíří i do oblastí s jinými nářečními ekvivalenty. Definice *kolečka* je podle Slovníku spisovné češtiny tato: „náradí s jedním kolem a držadly k ruční dopravě písku, cihel apod.“. Vznik tohoto slova by se mohl zdát jednoznačný. *Kolečko* lze označit jako odvozeninu, přesněji zdobnělinu, slova *kolo*. Ovšem podle Machkova Etymologického slovníku jazyka českého je jeho původ jiný. Mohlo by se jednat o odvozeninu německého výrazu (*Schub*)*gole*, označujícího ruční vozík, užívaný při nucené práci v robotárnách.

Německý původ má i ekvivalentní výraz *radvanec*, který vznikl přenesením významu slova *Radwagen* („trakař“). Tato podoba se užívá zejména v západních a severozápadních oblastech, tedy v místech, kde byl v minulosti blízký kontakt s němčinou.

Poměrně rozšířený je také ekvivalent *kotouč*, vyskytující se na jihovýchodě Čech a západní Moravě. Vznik této varianty není však jasný. Pravděpodobně se jedná o odvozeninu z nářečního *kotálet*, tedy „koulet, kulit, valit“.

S obměnou *tůčko* se můžeme naopak setkat pouze ojedinele, konkrétně v okolí Vysokého Mýta. *Tůčko* patrně souvisí se slovesem *točit*, ovšem podle Českého jazykového atlasu nelze vyloučit ani vznik mylným rozložením podobného nářečního výrazu *ko-túč*.

Tím však s variantami slova *kolečko* nejsme u konce. Lze také zaslechnout výrazy jako *korba* (Novoměstsko), *táčky* (Slezsko), *šajptruhla* (Českobudějovicko), *lubárna* (jihozápad Plzeňska), *samokol* (pošumavský okrajový úsek) a mnoho dalších. Takže až příště budete třeba na Domažlicku odvážet shrabané listí, nedivte se, že vás pravděpodobně nepošlou pro *kolečko*, ale pro *kolmahu*.